

SADRŽAJ

Skraćenice	VII
Predgovor prvom izdanju	XIX
Predgovor trećem izdanju	XX
Predgovor četvrtom izdanju	XXII
Predgovor petom izdanju	XXIII
Predgovor šestom izdanju	XXIV
GLAVA I	3
UVOD	3
1. Pojam i predmet prava Evropske unije	3
1.1. Pojam	3
1.2. Subjekti	4
1.3. Predmet	5
2. Terminološke dileme	7
2.1. Komunitarno pravo ili pravo Evropske unije - jedinstveni ili različiti pravni sistemi	7
2.2. Komunitarno ili evropsko pravo	11
2.3. Pravo EU i komparativno pravo	15
3. Pravo Evropske unije kao nastavno naučna disciplina	19
4. O potrebi fragmentacije predmeta pravo EU	23
5. Mesto prava EU u unutrašnjem sistemu prava	24
5.1. Odnos prava EU prema međunarodnom javnom pravu	24
5.2. Odnos prava EU prema ustavnom i upravnom pravu	25
GLAVA II	29
NASTANAK I CILJEVI EVROPSKE EKONOMSKE ZAJEDNICE I EVROPSKE UNIJE	29
1. Evropska ekonomska zajednica	29
1.1. Nastanak Evropskih zajednica	29
1.2. Ciljevi EEZ	30
2. Evropska unija do Sporazuma iz Lisabona	31
2.1. Nastanak Evropske unije	31
2.2. Ciljevi Evropske unije	31
2.3. Pravni subjektivitet Evropske unije	32
2.4. Pravna priroda Evropske unije	34
3. Evropska unija prema Sporazumu iz Lisabona	36
3.1. Sadržina i karakter Sporazuma iz Lisabona	36
3.2. Promene izvršene Lisabonskim sporazumom	37
GLAVA III	43
USTAVNI OKVIR DELOVANJA EVROPSKE UNIJE	43
1. Elementi ustavnog okvira	43
1.1. Načelo dodeljenih ovlašćenja kao načelo vertikalnog prenosa nadležnosti	44
1.1.1. Podela nadležnosti prema cilju ili predmetu	46
1.1.2. Podela nadležnosti prema pravnoj prirodi	47

1.1.3. Podela nadležnosti prema načinu prenosa - izričita i prećutna ovlašćenja	51
1.1.4. Podela nadležnosti prema Lisabonskom sporazumu	54
1.2. Načela korišćenja nadležnosti	57
1.2.1. Načelo supsidijarnosti u sistemu podele vlasti	57
1.2.2. Načelo proporcionalnosti	60
1.2.3. Načelo institucionalne ravnoteže	62
1.3. Načela kojima se reguliše odnos Unije prema državama članicama	63
1.3.1. Načelo lojalnosti	63
1.3.2. Načelo fleksibilnosti i bliže saradnje	64
1.3.3. Načelo poštovanja nacionalnog identiteta država članica	66
1.4. Načela o odnosu Unije prema pojedincima	68
1.4.1. Načelo vladavine prava	68
1.5. Osnovna ljudska prava i opšta načela	69
1.6. Evropsko građanstvo kao konstitutivni element Evropske unije	75
1.6.1. Pojam i značaj građanstva u Evropskoj uniji	75
1.6.2. Prava i obaveze koje proizilaze iz građanstva Evropske unije	76
GLAVA IV	79
INSTITUCIONALNI OKVIR DELOVANJA EVROPSKE UNIJE	79
ORGANI EVROPSKE UNIJE	79
1. Evropski parlament	80
1.1. Nastanak i sastav	80
1.2. Način rada	81
1.3. Nadležnosti	82
1.3.1. Zakonodavna nadležnost	82
1.3.2. Pravo na konsultacije - savetodavna uloga	83
1.3.3. Uloga Parlamenta u postupku saradnje	85
1.3.4. Uloga Parlamenta u redovnom zakonodavnom postupku	86
1.3.5. Pravo davanja saglasnosti	87
1.3.6. Uloga u postupku donošenja budžeta	87
1.3.7. Pravo vršenja političkog nadzora	88
2. Savet ministara - Savet ministara Evropske unije	89
2.1. Sastav	89
2.2. Nadležnost	89
2.3. Način rada	90
3. Evropski savet	92
4. Evropska komisija	92
4.1. Sastav	92
4.2. Nadležnost	93
4.3. Način rada	94
5. Sud pravde Evropske unije	95
5.1. Organizacija sudske vlasti	95
5.2. Sastav, nadležnost i postupak pred Sudom pravde	96
5-1. Osnovni (opšti) sud	98
5-2. Specijalizovani sudovi	99
6. Finansijski sud	99
7. Evropska centralna banka	100

GLAVA V.....	101
IZVORI PRAVA EVROPSKE UNIJE.....	101
1. Pravo kao društvena pojava i državna tvorevina.....	101
2. Podela izvora prava EU.....	103
2.1. Primarni izvori.....	104
2.1.1. Ugovori o osnivanju	105
2.1.1. Sadržina Osnivačkih ugovora	106
2.1.2. Važenje i primena.....	107
2.1.3. Postupak izmene.....	108
2.1.2. Opšta pravna načela.....	109
2.1.2.1. Uopšte	109
2.1.2.2. Podela opštih pravnih načela	111
2.1.2.3. Uloga opštih načela u pravu EU.....	114
2.1.2.4. Načelo jednakosti.....	116
2.1.2.5. Načelo pravne sigurnosti.....	117
2.2. Međunarodni sporazumi.....	118
2.2.1. Sporazumi između Zajednice/Unije i trećih država i međunarodnih organizacija	119
2.2.1.1. Mešoviti sporazumi.....	119
2.2.1.2. Konvencije između država članica.....	120
2.2.1.3. Karakter i mesto Sporazuma o monetarnoj stabilnosti ...	121
2.3. Sekundarni izvori.....	122
2.3.1. Uredbe.....	123
2.3.2. Uputstva	125
2.3.3. Odluke	126
2.3.4. Preporuke i mišljenja	127
2.3.5. Ostali sekundarni pravni akti.....	127
2.4. Akti i instrumenti Evropske unije pre Lisabonskog sporazuma	128
2.4.1. Akti i instrumenti iz II stuba	128
2.4.1.1. Zajedničke strategije	128
2.4.1.2. Zajednički stavovi	129
2.4.1.3. Zajedničke akcije.....	129
2.4.1.4. Individualne akcije država članica.....	129
2.4.2. Akti i instrumenti iz III stuba	129
2.4.2.1. Okvirne odluke.....	129
2.4.2.2. Odluke	130
2.5. Izvori prava Evropske unije prema predlogu Ustava za Evropu	130
2.6. Rešenja prema Sporazumu iz Lisabona	134
2.7. Sudska praksa.....	136
3. Sistematizacija i hijerarhija komunitarnih izvora prava	137
3.1. Sistematizacija	137
3.2. Hijerarhija	140
4. Odnos prava Evropskih zajednica i prava Evropske unije	140
GLAVA VI	145
ODNOS EVROPSKE UNIJE I PRAVA EU PREMA DRŽAVAMA ČLANICAMA I POJEDINCIMA I PREMA UNUTRAŠNJI PRAVIMA	145
1. Uopšte	145
2. Pravna priroda i uloga načela direktne primene.....	147

2.1. Direktna primena Ugovora o osnivanju	150
2.2. Direktna primena sekundarnih izvora	150
3. Načelo direktnog dejstva	152
3.1. Direktno dejstvo Osnivačkog ugovora	157
3.2. Direktno dejstvo sporazuma sa trećim državama	160
3.3. Direktno dejstvo opštih principa prava	160
3.4. Direktna primena ili direktno dejstvo uredbi	160
3.5. Direktno dejstvo uputstava	162
3.6. Direktno dejstvo odluka	166
4. Načelo primata prava EU	166
5. Načelo odgovornosti države zbog povrede prava EU	172
6. Pravna priroda prava EU	173
GLAVA VII	179
PRAVNE KARAKTERISTIKE UNUTRAŠNJEG TRŽIŠTA	
EVROPSKE UNIJE	179
1. Transformacija zajedničkog u unutrašnje tržište	179
2. Unutrašnje tržište kao proces	181
3. Mere za uspostavljanje unutrašnjeg tržišta	187
3.1. Pravni osnov za donošenje mera harmonizacije	188
3.2. Različiti pristupi i tehnike harmonizacije	191
3.2.1. Harmonizacija nacionalnih propisa definisanjem odgovarajućih propisa i politike na komunitarnom nivou	191
3.2.2. Totalna ili potpuna harmonizacija	191
3.2.3. Metod optirajuće harmonizacije	192
3.2.4. Delimična harmonizacija	192
3.2.5. Minimalna harmonizacija	193
3.2.6. Alternativni metod harmonizacije	194
3.2.7. Metod uzajamnog priznavanja prava kontrole	194
3.2.8. Harmonizacija tehnikom upućivanja	194
3.2.9. Novi pravac u harmonizaciji - horizontalna harmonizacija	195
4. Harmonizacija propisa u trećim državama	196
4.1. Značaj harmonizacije za treće države	196
4.2. Pravna sredstva harmonizacije	196
4.3. Harmonizacija domaćih propisa sa pravom EU	198
4.4. Sudska harmonizacija	200
GLAVA VIII	203
NAČELO SLOBODE PROMETA ROBE	203
1. Uopšte	203
2. Carinska unija	205
3. Zajednička carinska tarifa	208
4. Određivanje porekla i vrednovanje robe	210
5. Dažbine istog dejstva kao carinske dažbine	212
6. Zabrana kvantitativnih ograničenja i mera sličnog dejstva	216
6.1. Kvantitativna ograničenja	217
6.2. Mere koje imaju slično dejstvo kao i kvantitativna ograničenja	218
7. Nejednako primenjive ili direktno diskriminatorne mere	219
8. Jednako primenjive mere	221
9. Sudska praksa	222

9.1. Slučaj Dassonville	222
9.2. Slučaj Cassis	224
9.3. Odnos imperativnih zahteva i odstupanja iz člana 36. Ugovora	226
10. Zabrana kvantitativnih ograničenja i mera istog dejstva na izvoz.....	226
11. Odstupanja i ograničenja od primene odredbi o uklanjanju kvantitativnih ograničenja i mera koje imaju isto dejstvo.....	227
12. Opšta odstupanja iz člana 36. Ugovora o osnivanju	228
12.1. Zaštita javnog morala, javnog poretka i javne sigurnosti	230
12.2. Zaštita zdravlja i života ljudi, životinja i biljaka	231
12.3. Zaštita nacionalnog kulturnog i drugog nasleđa.....	232
12.4. Zaštita industrijske i trgovačke svojine	232
13. Ostala odstupanja.....	234
14. Ograničenja od zabrane kvantitativnih ograničenja u uvozu.....	236
14.1. Državni monopoli trgovačkog karaktera	236
14.2. Ograničenja uslovljena državnim subvencijama	237
14.2.1. Nedoovoljena državna pomoć	239
14.2.2. Dozvoljeni izuzeci	241
15. Politika konkurencije	243
16. Neharmonizovani propisa kao prepreke u trgovini.....	245
16.1. Postupak obaveštavanja u slučaju odstupanja od načela slobodnog prometa robe	245
16.2. Postupak obaveštavanja prema Uputstvu 98/34 u oblasti tehničkih standarda.....	247
GLAVA IX	249
SPOLJNA TRGOVINSKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE.....	249
1. Zajednička trgovinska politika	249
1.1. Pravni osnov za vođenje zajedničke trgovinske politike.....	249
1.2. Principi zajedničke trgovinske politike	251
1.3. Sadržina zajedničke trgovinske politike	253
1.4. Instrumenti za vođenje zajedničke trgovinske politike.....	253
1.4.1. Pravno regulisanje izvoza u treće države	255
1.4.2. Pravno regulisanje uvoza	257
1.4.3. Autonomne mere	258
2. Zajednička poljoprivredna politika.....	259
2.1. Izvori prava i predmet regulisanja	259
2.2. Pojam i ciljevi zajedničke poljoprivredne politike.....	262
2.3. Organizacija zajedničkog tržišta	265
2.4. Regulisanje trgovine poljoprivrednim proizvodima sa trećim državama	265
GLAVA X.....	269
NAČELO SLOBODE KRETANJA LICA	269
1. Pojam načela slobode kretanja lica	269
1.1. Značaj načela.....	269
1.2. Pojam slobode kretanja lica.....	270
1.2.1. Pravo odbijanja ulaska/deportacija	271
1.2.2. Nediskriminacija po osnovu državljanstva	271
1.2.3. Poseban tretman sportista	274
1.2.4. Obrnuta diskriminacija	275

2. Sloboda kretanja radnika	276
2.1. Izvori prava	277
2.2. Prepreke slobodnom kretanju radnika	279
2.3. Dinamika ostvarivanja prava – ukidanja prepreka	279
2.4. Pojam "radnika"	281
2.5. Položaj radnika iz trećih država	284
2.6. Položaj državljana novoprimitljenih država članica	286
3. Samozaposlena lica	287
4. Ekonomska sadržina prava kretanja radnika	288
4.1. Pravo na prihvatanje stvarno ponuđenog zaposlenja	288
4.1.1. Podobnost (uslovi) za zapošljavanje	289
4.1.2. Pravo zaposlenih na jednaki tretman i uživanje određenih socijalnih i poreskih pogodnosti	290
4.1.3. Pravo radnika na obuku u stručnim školama i centrima za obuku	294
4.1.4. Ostala prava	294
4.1.5. Prava članova porodice radnika	295
4.2. Sadržina imigracionog prava radnika	296
4.2.1. Pravo ulaska	297
4.2.2. Pravo boravka	298
4.2.3. Pravo ostanaka posle prestanka zaposlenja	300
4.2.4. Pravo građana Unije na ostanak u državi članici nakon prestanka zaposlenja	302
5. Ograničenja slobode kretanja	302
5.1. Razlozi javnog poretka	303
5.2. Razlozi javne sigurnosti	305
5.3. Razlozi javnog zdravlja	305
5.4. Postupak odlučivanja	305
5.5. Zapošljavanje u javnoj upravi	306
6. Pravo na slobodno kretanje i boravak građana Unije posle Sporazuma iz Mastrihta	306
7. Sloboda kretanja građana Unije	309
GLAVA XI	313
PRAVO NASTANJIVANJA	313
1. Opšti pojam	313
2. Subjekti prava nastanjivanja	316
3. Preduzeća kao subjekti prava nastanjivanja	319
4. Uslovi za korišćenje prava nastanjivanja	322
4.1. Priznavanje diploma i kvalifikacija	323
4.2. Usvajanje harmonizovanih pravila za preduzeća (trgovačka društva) ..	323
5. Harmonizovana pravila o trgovačkim društvima	324
6. Predlozi ostalih uputstava	331
7. Evropska kompanija	332
7.1. Statut evropske kompanije	332
7.2. Osnovne karakteristike evropske kompanije	334
8. Evropska ekonomska interesna grupacija	337
9. Izuzeci od slobode nastanjivanja	339

GLAVA XII.....	341
NAČELO SLOBODE VRŠENJA USLUGA.....	341
1. Značaj ostvarivanja slobode pružanja usluga.....	341
2. Izvori prava.....	341
3. Pojam načela slobode vršenja usluga.....	344
4. Pojam usluga.....	346
5. Prepreke slobodnom vršenju usluga i pravna sredstva i metodi njihovog uklanjanja i prevazilaženja.....	351
5.1. Školska sprema i potrebno iskustvo kao uslovi za obavljanje određenih poslova.....	353
5.2. Pravila profesionalnog ponašanja.....	356
6. Uslovi za pružanje posebnih usluga.....	357
6.1. Harmonizacija propisa iz oblasti finansijskih usluga.....	359
6.2. Rezultati harmonizacije propisa iz usluga osiguranja.....	361
7. Usluge od opšteg ekonomskog interesa i usluge od opšteg interesa.....	363
8. Podsticanje zapošljavanja i poboljšanja uslova rada radi privremenog vršenja prekograničnih usluga.....	365
GLAVA XIII.....	367
NAČELO SLOBODE KRETANJA KAPITALA.....	367
1. Pojam načela slobode kretanja kapitala.....	367
2. Pojam kapitala i domašaj načela.....	370
3. Izvori prava.....	372
4. Kvalifikacija poslova u kojima dolazi do kretanja kapitala.....	376
5. Načela o ostvarivanju slobodnog kretanja kapitala.....	377
6. Sloboda kretanja kapitala nakon usvajanja "Bele knjige".....	378
6.1. Osnovne karakteristike.....	378
6.2. Kretanje kapitala između država članica i trećih država.....	380
6.3. Dozvoljena ograničenja slobode kretanja kapitala.....	380
7. Sloboda kretanja kapitala nakon stupanja na snagu Ugovora o Evropskoj uniji.....	381
8. Uspostavljanje ekonomske i monetarne unije nakon Mاستrihta i Amsterdama.....	382
8.1. Evropska Centralna banka (ECB) i Evropski sistem centralnih banaka (ESCB).....	383
8.2. Uspostavljanje monetarne unije.....	384
8.2.1. Prva faza monetarne unije.....	384
8.2.2. Druga faza.....	385
8.2.3. Treća faza.....	386
GLAVA XIV.....	389
PRAVO KONKURENCIJE.....	389
1. Opšta pitanja.....	389
1.1. Evolucija ciljeva koji su bili postavljeni pred EU politiku konkurencije.....	389
1.1. Potpuna ili funkcionalna konkurencija.....	391
1.2. Izvori prava konkurencije.....	391
1.3. Domašaj primene propisa konkurencije.....	394
1.3.1. Personalni domašaj primene prava konkurencije.....	394
1.3.2. Materijalni domašaj primene pravila konkurencije.....	396

1.3.3. Teritorijalni i ekstrateritorijalni domašaj primene prava konkurencije	397
1.3.4. Ekstrateritorijalna jurisdikcija Suda pravde.....	397
2. Primena pravila o konkurenciji.....	398
2.1. Organi za zaštitu konkurencije.....	399
2.1.1. Evropska komisija	399
2.1.2. Nacionalna regulatorna tela u državama članicama.....	399
2.1.3. Saradnja između Komisije i tela za zaštitu konkurencije u državama članicama	400
2.2. Postupak za zaštitu konkurencije.....	402
2.2.1. Modernizacija postupka za sprovođenje članova 101. i 102. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.....	402
2.2.2. Postupak prema Uredbi broj 1/2003	404
3. Oblici povrede prava konkurencije - restriktivni sporazumi iz člana 101. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.....	407
3.1. Uopšte	407
3.2. Pojam sporazuma	408
3.3. Odluke udruženja preduzeća	409
3.4. Dogovorna praksa.....	409
3.5. Opšti uslovi za postojanje restriktivnog ponašanja	413
3.5.1. Pojam ponašanja kojim se može uticati na trgovinu između država članica	413
3.5.2. Pojam sprečavanja, ograničavanja ili narušavanja konkurencije....	415
3.5.3. Pojam ponašanja koje ima za cilj ili posledicu sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje (vitoperenje) konkurencije unutar unutrašnjeg tržišta	416
3.6. Ograničenja od primene zabrana iz člana 101. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije	418
3.6.1. Pravilo razumne primene.....	418
3.6.2. Neznatna ograničenja konkurencije – pravilo de minimis.....	422
3.6.3. Moguće ograničenje - negativno uverenje	423
3.7. Posledice zabrane.....	424
3.8. Dozvoljeni izuzeci	424
3.8.1. Prvi pozitivan uslov	425
3.8.2. Drugi pozitivni uslov	426
3.8.3. Prvi negativni uslov	426
3.8.4. Drugi negativni uslov	427
3.9. Postupak notifikacije – obaveštavanja.....	429
3.10. Grupni ili blok izuzeci.....	430
3.11. Regulisanje ograničenja u vertikalnim sporazumima prema Uredbi Komisije broj 2790/1999 i Uredbi broj 330/2010	432
3.11.1. Pojam dozvoljenog vertikalnog sporazuma	434
3.11.2. Osnovne karakteristike usvojenih rešenja.....	435
3.12. Zabranjeni oblici kartelnih sporazuma.....	436
3.12.1. Sporazumi koji neposredno ili posredno utvrđuju kupovne ili prodajne cene ili druge uslove razmene	436
3.12.2. Sporazumi kojima se ograničava ili kontroliše proizvodnja, plasman, tehnički razvoj ili investicije.....	438

3.12.3. Sporazumi kojima se deli tržište ili izvori snabdevanja	439
3.12.4. Sporazumi koji određuju nejednake uslove za iste poslove sa različitim poslovnim partnerima, stavljajući ih na taj način u neravnotežan konkurentski položaj.....	439
3.12.5. Sporazumi kojima se uslovljava sklapanje ugovora prihvatanjem dodatnih obaveza, koje po svojoj prirodi i trgovačkim običajima nemaju veze sa predmetom ugovora.....	440
4. Zloupotreba dominantnog položaja	440
4.1. Uopšte	440
4.2. Postojanje dominantnog položaja	441
4.2.1. Relevantno tržište	442
4.2.2. Relevantno geografsko tržište	444
4.2.3. Učešće na relevantnom tržištu	445
4.3. Zabrana zloupotrebe dominantnog položaja.....	445
4.3.1. Pojavni oblici zloupotrebe dominantnog položaja.....	446
5. Spajanje i preuzimanje preduzeća i zloupotreba dominantnog položaja.....	449
5.1. Značaj koncentracija za privredni život i nužnost njihovog regulisanja	449
5.2. Izvori prava.....	450
5.3. Osnovne rešenja Uredbe o koncentracijama	453
5.4. Postupak.....	457
5.5. Odnos Uredbe o koncentracijama i unutrašnjih prava država članica ..	459
6. Položaj javnih preduzeća.....	460
6.1. Izvori prava.....	460
6.2. Osobnosti u položaju javnih preduzeća	461
6.3. Pojam javnog preduzeća u pravu Evropske unije.....	462
6.4. Pravni režim javnog sektora privrede	465
6.5. Dozvoljeni izuzeci od primene opštih propisa o konkurenciji.....	467
GLAVA XV	471
SPOLJNI ODNOSI EVROPSKE ZAJEDNICE I EVROPSKE UNIJE.....	471
1. Spoljni odnosi Evropske zajednice.....	471
1.1. Politički i pravni osnov za uspostavljanje spoljnih odnosa	471
1.2. Karakteristike politike spoljnih odnosa.....	474
1.2.1. Postepenost.....	474
1.2.2. Diferenciranost.....	474
1.3. Fleksibilnost	479
1.4. Politika širenja.....	479
1.4.1. Uslovi za članstvo u Uniju – kopenhagenski kriterijumi	481
1.4.2. Acquis Communautaire kao elemenat politike prijema.....	481
2. Spoljna politika Evropske unije	483
2.1. Regionalni pristup.....	483
2.1.1. Potreba definisanja sopstvene spoljne politike	483
2.1.2. Rojomonski proces kao prethodnica regionalnog pristupa	485
2.2. Pakt o stabilnosti	486
3. Odnosi između Evropske unije i država Zapadnog Balkana	487
3.1. Proces stabilizacije i pridruživanja.....	487
3.2. Uslovi za zaključivanje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju	488
3.3. Zajednički elementi sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju	490

3.4. Mesto Sporazuma u unutrašnjem pravnom poretku.....	491
3.5. Neposredna primena i neposredno dejstvo Sporazuma	492
3.6. Odnos SSP prema unutrašnjem pravu.....	493
3.7. Obaveza neposredne primena EU pravila o konkurenciji.....	495
LITERATURA.....	497